

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שלישי

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

העלון השבועי פרשת מקץ - חנוכה תשפ"ה

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

היופי שבקושי

הרע תפס לי את כל הזמן – את כל החיים. וכן העני גם הוא יאמר אני מאוד רציתי אבל מחסור הכסף, הוא מנע ממני לפרות ולרבות בתורה. וגם העשיר יטען, למדתי פה ושם אבל היו לי נסיונות קשים שלקחו לי את כל הזמן, הייתי צריך לטפל במזון. אילו לא הייתי מתמיד בו, הייתי בא לידי הפסדים לכן למדתי רק מעט.

אלא שכאן שלושתם מקבלים תשובה חדה כתער. לרשע אומרים לו 'כלום היה לך ניסיון יותר מיוסף הצדיק' – אומרים לו: בא וראה, הייסורים שקבלת מאת הקב"ה, הם היו המפתח, הפתח והשער להביא לך את הברכה והצלחה, הם היו מסוגלים להעלות אותך מעלה.

הנה יוסף הצדיק היה יפה תואר ויפה מראה, אכן, ניסיונו היה קשה מאוד, אבל כאשר הוא קיבל על עצמו להתגבר ולהילחם בו בכל הכוח, כנאמר 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', הרי ששכרו היה רב ועצום. אומר המדרש: ר' יודן בשם ר' בנימין בר לוי יוסף משלו נתנו לו, פה שלא נשק בעבירה – ועל פיך ישק כל עמי, צואר שלא דבק בעבירה – וישם רביד הזהב על צוארו. ידים שלא משמשו בעבירה – ויתן אותה על יד יוסף. גוף שלא דבק בעבירה – וילבש אותו בגדי שש. רגלים שלא פסעו לעבירה – וירכב אותו במרכבת המשנה. מחשבה שלא הירחקה אחר עבירה – תבוא ותיקרא חכמה 'ויקראו לפניו אברך' – אב בחכמה ורך בשנים. הרי שבזכות ההתגברות שלו על הניסיונות שלו הוא זכה לגדולה עצומה זו. הרי שהקושי הגדול שליווהו בחייו, הוא היה זה הסולם שלו להגיע את השחקים.

וכך בעצם העני אצל הלל. הלל מסר נפש לתורה כאשר היה עני, כך חכמים הכירו בגדולתו וזכה ונהיה נשיא בעם ישראל, וכן אלעזר בן חרסום, העושר היה ניסיון גדול בשבילו. אולם, ההתגברות על הקושי המסירות על דברי תורה הן אלו שהעניקו לו את ההצלחה בתלמוד התורה.

כך בעצם טענה שכזו, אינה רק על הרשע עשיר ורשע, אלא הינה קיימת על כל אחד ואחד בעם ישראל שלווה אלו הם הכלל – לכל הפרט בעם ישראל, שלווה אלו הם דוגמא לכל מצב קשה בחיים. הניסיון – הוא הגורם להצלחה, הוא הסולם שממנו עולים למעלה. כל אדם בישראל עם הקושי שלו, כאשר יתעורר ממנו בהתגברות להילחם בניסיון ולנצח אותו, קרוב לדאי כי יפתחו לו שערי ברכה רוחה והצלחה.

וכך מתורצות השאלות. טענה זו שאומרים לאדם 'למה לא היית כיוסף הצדיק?', המדובר כאן באדם שנשמתו מגיעה לבית דין של מעלה. בבית דין של מעלה אפשר לראות היטב את דרגת הניסיון והקושי שהיו ליוסף הצדיק, להלל ולאלעזר בן חרסום. בעולם האמת כולם יוכלו לראות בדיוק, שגם יוסף הצדיק, הלל ואלעזר, הניסיון לא היה פשוט כלל, למרות שהיו אנשים גדולים יצר הרע התקיף אותם, בצורה חזקה ביותר ובבית דין של מעלה האדם יחוש שהניסיונות שהיו להם אינם פחות מהניסיונות שהיו עליו עצמו התמודד אתם משך החיים.

ומהם אנו לומדים כי הניסיון והקושי, הוא הסיבה להצלחת האדם ושלווה דוגמאות אלו הם כלל לכל שאר הניסיונות שיש לבני האדם בעולם.

יהי רצון שנוכה לראות את היופי שבכל קושי ולהתמודד עמו כראוי – אמנ!

בפרשת השבוע אנו נפגשים עם ה'קץ לחושך'.

יוסף הצדיק אחר שעמד בניסיון העצום עם אשת פוטיפר ואחר שהותו שנים עשרה שנה בתוך הבור, הקב"ה מוציא ביד רמה. מוציאו להיות מושל על כל מצרים, ברוב פאר והדר. יוסף מקבל בגדי מלכות, טבעת המלך, מעתה הוא נמצא במקום מכובד הראוי לו ולא עוד בשפל וביסורין.

והנה, בגמרא (יומא לה). נוכל לראות כי מעשיו של יוסף הצדיק, ההתגברותו על יצר הרע בעזר ובחיל, הינם מחייבים את כל אלו הטרודים ביצרם וכל שכן את אלו שאינם טרודים ביצרם.

נאמר כך: תנו רבנן. עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר: עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל?... אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר?... אם אומר: נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף?... הגמרא מסיימת: נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים, יוסף מחייב את הרשעים. ע"כ.

הבה נתבונן בגמרא יקרה זו, במספר שאלות: א. כיצד זה שאפשר לבוא אל אדם בדורנו בטענה, 'למה לא היית כיוסף הצדיק?', הרי ברור כי המרחק בין כל אחד ואחד מאתנו אל יוסף הצדיק, הינו עצום ורב. מסתבר שיוסף היה לו כוחות גדולים ורבים מאתנו וכבר היה לו יתרון, שהוא התחנך על ברכיו של יעקב אבינו, ממנו ספג קדושה ויראת שמים. מה שאין כל אדם, אם כן, מזה הטענה?...

ב. הנה, הגמרא שלפנינו מביאה דוגמא לשלושה אנשים בעלי קשיים: רש, עשיר ורשע. אכן, נמצאה תשובה מנצחת לשלושה סוגי אנשים אלו שטענו שלא היו יכולים לעסוק בתורה. ברם, נוכל לשאול. כנגד שלושה אלו, יש עוד אנשים רבים שיש להם קשיים אחרים. כאבי שיניים כאבי רגליים, אישה רעה, הורים קשים וכד' אותם לא מוזכר מי מחייב, הייתכן שעליהם לא תהיה תביעה?

ג. מדוע בכדי לחייב את הרשע, עשיר ורשע, יש צורך להשתמש באיזו אישיות מיוחדת שתוכיח שהם כן יכלו לעסוק בתורה למרות הקושי שהיה להם. הנה, אפשר לטעון כלפיהם טענה פשוטה. הרי אילו הייתם מעריכים את גדול השכר העצום של העסק בתורה והייתם רק מרגישים כי העוסק בתורה ובמצוות הינו משתכר לכל הפחות ב- \$1000 לשעה, אזי כולכם, ללא כל ספק, למרות הקשיים הגדולים והעצומים שהיו בכם, הייתם מוצאים את הזמן ללמוד כהוגן. הרי שחוסר העסק בתורה, הינו עדות ברורה שכאשר לא עסקו בתורה ככל הנראה לא הייתה בהם הערכה הראויה לתורה, וכבר טענה זו יכולה לחייב כל אדם ואדם?

והתשובה נפלאה. נוכל לומר כי הגמרא ביומא מבקשת ללמד אותנו יסוד עצום ביותר. כאשר העני, עשיר ורשע באים לדין השאלה המופנית אליהם: 'מפני מה לא עסקתם בתורה?' היא לאו דווקא שאלה של תביעה בנימת כעס, אלא היא שאלה המגיעה מצד מידת הרחמים: 'נשמות יקרות, מפני מה לא עסקתם בתורה? לא חבל... אתם הייתם יכולים להיות מוצלחים ביותר'.

וכאן, הרשע טוען מיד. 'איפה אני ואיפה הלימוד... אני הייתי טרוד ביצרי, אמנם קבעתי עיתים לתורה אבל לא יכולתי להצליח ולהתמיד בה כאחד הגדולים, היצר

רבי יחזקאל בן שבת

דיני חיוב הדלקת נרות חנוכה למי ששוהה חוץ לבית בזמן הדלקת הנרות

דין אכסנאי (אורח)

א. בגמרא שבת כג. אמר רב ששת, אכסנאי חייב בנר חנוכה. אמר רב זירא, מריש כי הוינא בי רב, הוינא משתתפנא בפריטי בהדי אושפזאי, לבתר דנסיבנא איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדלקי עלי בגו ביתאי. (ופירש רש"י לבתר דנסיבנא, ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה).

וכן פסק השולחן ערוך סימן תרעז סעיף א, אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, אינו יוצא ידי חובת הדלקת נרות חנוכה בשל בעל הבית, אלא צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה. ואם מדליקים עליו בביתו אינו צריך יותר. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו. ע"כ.

לכן, מי שמתארח באיזה מקום בחנוכה ואוכל וישן שם, צריך להשתתף עם בעל הבית בשמן של הדלקת הנרות, שיתן לו פרוטה ויקנה לו חלק בשמן ובכך יוצא ידי חובה בהדלקת הנרות. (או אפשר שיעשו קנין סודר, שהאורח יתן איזה בגד או עט וכדומה לבעל הבית ויגביה אותו ובכך יקנה לו חלק בשמן, וכמו כן אפשר שבעל הבית יקנה לו חלק בשמן בקנין אודיתא, דהיינו שיאמר שהוא "מודה" שיש לאורח שלו חלק בשמן).

ב. ראוי שבעל הבית יוסיף מעט שמן מהרגיל בשביל האורח ובכך ניכר השתתפותו. ועכ"פ אין זה חובה שהרי הפרי חדש כתב שאין צריך להוסיף כלל עבור האורח. (משנה ברורה ס"ק ג, ואין צריך להחמיר כדעת הא"ר להוסיף עבור האורח שיעור חצי שעה, שעה"צ ח ע"ש)

ג. דין אכסנאי הוא דוקא שאין אשתו או אחד מבניו מדליקים עליו בביתו, אבל אם מדליקים עליו בביתו אינו צריך להשתתף עם בעל הבית כלל, ויוצא ידי חובה בהדלקת בני ביתו עבורו.

ד. אם בעל הבית אינו מדקדק עם האורח על כל ההוצאות בעבור תשלום קצוב נותן לו כל צרכי אכילה ושתיה ולינה, אם כן בוודאי מקנה הוא לו גם חלק בשמן ואין צריך להשתתף עמו. (גן המלך סימן מא, והובא בחזון עובדיה חנוכה עמוד קמה ע"ש באורך שאף שיש שחלקו על זה העיקר כדברי הרב גן המלך)

ה. מה שכתב שולחן ערוך שאם יש לו פתח לעצמו צריך להדליק בפתחו, זהו בזמנם שהיו מדליקים בחוץ לפרסומי ניסא אבל היום שמדליקים בפנים ממש, אינו צריך להדליק גם ביש לו פתח בפני עצמו. (ראשונים), והביאם בחזו"ע שם עמוד קמד-קמה ע"ש)

ו. אין האורח רשאי להחמיר על עצמו להדליק נר בחדרו בברכה ויש כאן חשש ברכה לבטלה. (בית יוסף הביא להתרומת הדשן סימן קא שכתב שאם רוצה להיות מן המהדרים רשאי לברך, וכתב עליו שאין לסמוך על זה

המשן בעמ' 3

הלכה למעשה
הרב יצחק בן מאיה

נושא: החזר שכר לימוד

בחור אמריקאי ואביו הגיעו בחודש סיון תשפ"ד לאחת הישיבות בירושלים אשר יש בה הרבה מתושבי חו"ל, לאחר בחינה אצל ראשי הישיבה הבחור התקבל לישיבה, אביו הלך למשרד על מנת להסדיר את התשלום לשנה הקרובה ושילם מראש שכר לימוד על סך \$15,000 במזומן עבור כל השנה, ואכן הבחור התחיל את זמן אלול תשפ"ד, מכיון שהוא היה רגיל למנטליות אמריקאית הוא חשב שיוכל לעשות מה שהוא רוצה, ואכן ההערות מהמשגיחים לא אחרו מלבוא [בבין הזמנים תשרי הבחור חזר לארה"ב] לקראת זמן חורף תשפ"ה עוד בטרם הבחור חזר לזמן חורף, הוריו קיבלו התראה שהבחור נעדר מהתפילות ומהשיעורים ונתפס כמה פעמים מסתובב בכיכר ציון, למעשה הבחור חזר לזמן חורף ובאמצע חודש כסליו הבחור סולק לצמיתות מהישיבה. אביו הגיע לארץ ושלח אותו לישיבה אחרת שמתאימה לו.

אביו ביקש מהנהלת הישיבה החזר של כל השכר לימוד [בניכוי החודשים שהוא שהה בישיבה], בנימוק שהישיבה לא סיפקה לו את התנאים המתאימים, לא יצרו קשר אישי עם הבחור, כמו כן הבחור חווה "אפליה" על רקע עדתי, בקיצור הנהלת הישיבה לא מילאה את ההבטחות שניתנו על ידה בבחינת "חנוך לנער על פי דרכו".

הנהלת הישיבה טוענת שכל מה שהאבא טוען כעת הינן טענות שנטענות רק לאחר שבנו סולק מהישיבה ולא נטענו במהלך החודשים בהם אביו שוחח עם המשגיחים. זאת ועוד, האב חתם על מסמך שכתוב בו מדיניות החזרת שכר לימוד של הישיבה דהיינו תלמיד שפורש לפני תחילת הלימודים מקבל 100% משכר הלימוד [למעט דמי רישום] תלמיד הפורש לאחר חודש מקבל 75% משכ"ל, ותלמיד שפורש לאחר חודשיים מקבל 50% ותלמיד שפורש לאחר ג' חודשים מקבל 25% ותלמיד שפורש לאחר חנוכה לא מקבל כלום. יצוין שהבחור סולק ב-יד' כסליו.

האב טען שכל מה שהוא חתם זה באופן כזה שבנו יעזוב מעצמו ולא במקרה שיוסלק, זאת ועוד, שהנהלה בחרה בכוונה ולא בתום לב בעיתוי הסילוק שזה כמעט לפני חנוכה בכדי שהנהלה תשאיר לידיה את כל הסכום למעט סכום פעוט וזניח של החזר. ואילו הישיבה טוענת שעיתוי סילוקו של התלמיד נבע משיקולים חינוכיים בלבד, וכהצעת פשרה הם מוכנים להחזיר 25% מהסכום.

תשובה: על הנהלת הישיבה להשיב לאבי הבחור את הסכום היחסי על התקופה שהבחור הפסיק ללמוד בישיבה דהיינו התשלום שאבי הבחור חיי הוא מר"ח אלול תשפד ועד יד כסליו תשפ"ה.

נימוקים: במסגרת מצומצמת זו אי אפשר לכתוב את כל הנימוקים אבל אכתוב בקצרה, ראשית, עיקר המחלוקת בין הצדדים היא האם החווה שנחתם בין הצדדים הוא רק אם הבחור מפסיק את לימודיו מעצמו או שהסעיף חל גם אם הוא מפסיק את לימודיו מחמת סילוק מהישיבה. אז כבר הגמ' בכתובות (פג:) אומרת אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה, ופירש"י: "כל המוציא שטר על המוחזק בדבר, מה שמפורש בשטר - יכול לתבוע עליו, ואם השטר סתום - מורידים אותו לפחות שבמשמעות השטר".

המשן בעמ' 4

לברך ברכה שאינה צריכה. וכ"כ בחזו"ע שם עמוד קמט ואילך.
ז. אם האפסנאי מסופק אם אשתו מדליקה נרות חנוכה בביתו, ויש לו פתח בפני עצמו, רשאי להדליק ולברך. (חזו"ע עמוד קנא ע"ש שיש בזה ספק ספיקא לברך)

בחורי ישיבות

בחורי ישיבות יוצאים ידי חובת הדלקת נרות במה שהורים מדליקים עליהם בביתם. (חזו"ע עמוד קמד ואילך)

בחור ישיבה שהוריו גרים בחוץ לארץ

בחור שהוריו גרים בחוץ לארץ ובמקומם עדיין לא שקעה החמה (וכגון בארצות המערב ואמריקה שהשעה מאוחרת מארץ ישראל) אף על פי כן יוצא ידי חובה בהדלקתם שידליקו בהגיע הזמן שאצלם.

וצריך שיהיה הדבר ברור שעדיין הוריו לא הדליקו, כמו באמריקה שהשקיעה מאוחרת 7 שעות מארץ ישראל, אבל באירופה יש מקומות שההפרש הוא שעה או פחות, ופעמים שמדליקים בזמן פלג המנחה שהוא שעה ורבע קודם השקיעה.

אולם אם ירצו יכולים להדליק כאן בארץ ישראל בעצמם בברכה קודם שהגיע זמן ההדלקה בחוץ לארץ אצל הוריהם. (ילקוט יוסף עמוד תצג ושכ"כ בשלמי מועד עמוד רד בשם הגרש"ז א)

וכן להיפך בחור שנמצא באמריקה יוצא ידי חובה במה שהוריו הדליקו כבר בארץ ישראל. (ראה מנחת שלמה תניינא סימן נח אות ד)

בן נשוי סמוך על שולחן אביו

בן נשוי הסמוך על שולחן אביו ויש לו חדר מיוחד והוא לן שם, אינו חייב להדליק נר חנוכה בפני עצמו, וגם א"צ להשתתף בפרוטות, ויוצא ידי חובה בהדלקה של אביו. וגם אינו רשאי להחמיר לברך באופן שמדליקים בכל זאת בפני עצמו בחדרו. (חזו"ע עמוד קנב)

מי שהולך להתארח בערב שבת אצל אחרים

אם חוזרים בערב לישון בביתם ידליקו בביתם משיגיע זמן פלג המנחה שהוא שעה ורבע קודם השקיעה, ואם יוצא מביתו לפני פלג המנחה ידליק היכן שמתארח או ישתתף בפרוטה עם בעל הבית שם וכדין אכסנאי.

ואם אינם חוזרים לישון בביתם ידליקו היכן שמתארחים וכדין אכסנאי, (אור לציון). וזה אפילו אם יוצאים אחר פלג המנחה דאף שבערב שבת אפשר להדליק בפלג המנחה, מ"מ אין זה עיקר זמן ההדלקה שהיא הצאת הכוכבים אלא זה רק הכשר מצוה שידליק מבעוד יום כדי שידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים, עיין תרומת הדשן סימן קב)

ובמוצאי שבת לא ידליקו שם אלא כשיחזרו לביתם ידליקו בבית. (חזו"ע עמוד קנה, ואור לציון)

מי שמתארח בחנוכה אצל אחרים וחוזר וישן בביתו

כתב מהר"י כ"ץ בשו"ת שארית יוסף סימן עג שעיקר הדלקת נרות הולך אחר מקום השינה ולא אחר מקום האכילה ולפי"ז כתב בחזו"ע עמוד קנה שאין להדליק היכן שמתארח אלא ידליק בביתו כשיחזור בערב לישון שם.

חיילים המשרתים בצבא

חיילים ספרדים המשרתים בצבא אינם צריכים להדליק נרות ויוצאים ידי חובה בהדלקת הוריהם.

ואם נמצאים במקום שאין רואים נר חנוכה כלל יכולים להדליק בתוך המחנה בברכה, ואם נמצאים בשטח פתוח על פני השדה ידליקו בלא ברכה (מאחר ויש מחלוקת בפוסקים אם החיוב להדליק הוא דווקא כשיש בית או אפילו בלא בית)

מי שהוא מחוסר בית

ידליק ללא ברכה.

הנמצא במטוס, ברכבת, בספינה.

ידליק פנס ללא ברכה שאין לברך על אור החשמל לנרות חנוכה (חזו"ע עמוד צז וע"ש שהשיג על הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב שכתבו לברך על אור השמל, ומכאן יש להעיר על מש"כ בספר כי בא מועד סימן תרעז סעיף מ לברך על אור החשמל בנידונו ע"ש)

ובספינה אם אינה מקורה אפילו על נר ממש לא יברך כיון שיש פוסקים שסוברים שצריך קירוי כעין בית וכנ"ל.

ולכתחילה ידליק הפנס חצי שעה, ואם לא מאפשרים לו הצוות המטוס, ידליק רגע אחד ויכבה.

בית מלון, צימר

ההולך להתארח בבית מלון לכתחילה יש לו להדליק בחדרו, אלא שהנהלת המלון לא מאפשרת זאת ולכן יש לו להשתתף עם המלון בפרוטה בשמן ויוצא ידי חובה במה שמדליקים בלובי של המלון (אף שהוא שילם כבר על שירותי המלון, מכל מקום עדיין יש דברים שאינם כלולים כמו שתיה קרה מוגזת שנמצאת במקום מיועד לכך וכדומה, ולכן יש לבקש שיקנו לו חלק בשמן)

אם אשתו מדלקת עליו בביתו פטור הוא מהדלקה במלון. (אולם בצימר אם נמצא הוא בבקתה אחת ואינו אוכל כלל היכן שנמצא בעל הבית, יש לצדד בזה שידליק על פי דברי ספר בית דוד סימן תעג, ועוד חזון למועד)

חתן ביום חופתו

כתב מורי הרב משה פנירי שליט"א בספרו בית חתנים חלק ב פרק כא הערה ט בשם רבו חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל דכיון שלענין הדלקת נרות מקום לינה הוא העיקר וכמו שפסק בשו"ע סימן תרעז ס"א כדעת הרא"ש בזה, (ולעיל הבאתי שכ"כ בשו"ת שארית יוסף) הלכך יש להחתן להדליק נרות כשיחזור לביתו אחרי החתונה.

והטוב ביותר שיקבע דירתו באותה הדירה כבר בשעות הצהריים קודם החתונה וידליק בצאת הכוכבים, (שזה אפשרי כי הזמן הוא בד"כ בשעה 17:00 בארץ ישראל) או לכל הפחות ימנה שליח שידליק בביתו במקומו. וציין אליו הראש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א בספרו ילקוט יוסף על חנוכה עמוד תקו. ע"ש בזה.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

אבל בנידו"ד אי אפשר להפעיל את הכלל הזה של יד בעל השטר על התחתונה מהטעם הפשוט שהרי הכלל הוא רק באופן שיש שני אפשרויות לשונויות לפרש את השטר, אולם אם בשטר כתוב בצורה ברורה שאם התלמיד יעזוב .. הכוונה היא ברורה רק אם התלמיד עוזב מעצמו ולא מתי שמסלקין אותו, בפרט לאור דברי השו"ע חו"מ סי' רטו זה עיקר גדול בכל דברי משא ומתן הולכים אחר לשון בני אדם באותו מקום ואחר המנהג. וכאן הלשון ברורה לחלוטין. זאת ועוד, שכר הלימוד ניתן לשיבה בתמורה ללימודים ולא בתורת מתנה, לדוגמה אדם שצריך שירות מסויים התשלום הוא עבור השירות, וכאן השירות הוא ללמד את הבן תורה במשך השנה, וכאן לא סופק השירות ולא משמנ מחמת מה לא סופק השירות יתכן ויש ללמוד זאת מהגמ' בב"מ (עח: עט.) בפועלים שנשכרו להשקות את השדה ובחצי היום התברר שאין צורך בשכירותם, בסוגיה זו אם הבעה"ב לא עשה את הבדיקות הנצרכות לפני הזמנת הפועלים על בעה"ב לשלם את שכרם, וכך פסק בשו"ע (שלד, א) השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק או אפי' שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, - פסידא דפועל ואין בעה"ב נותן לו כלום, אע"פ שגם בעה"ב יודע דרך הנהר, אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר ובעה"ב יודע, - נותן לו שכרו כפועל בטל. וכתב הרמ"א וכן בכל אונס שאריע לפועל ..הוי פסידא דפועל, אבל אם בעה"ב יודע והפועל אינו יודע הוי פסידא דבעה"ב. במילים אחרות לא סופק השירות - אין תשלום.

אין ספק שלשיבה יש שיקול דעת חינוכי ובגין כך הם סילקוהו, אולם אם התלמיד לא עומד בציפיות הנדרשות לא מסתבר שהיא גם תסלקו וגם תשאיר את תשלום הכסף בכיסה, וכאן אני שואל האם האב היה חותם על המסמך גם אם היה מנוסח בצורה מפורשת שהכסף לא יוחזר גם אם הבחור סולק, - אני מסופק בזה, מכיון שאדם סביר לא חותם על מסמך כזה, ואין לי ספק האב היה מחפש לבנו ישיבה אחרת, כל חתימתו של האב הינה בידיעה ברורה שהבן לא יעזוב מעצמו, ולכן אני לא רואה מצב בו הכסף לא יוחזר לפחות על הזמן שהבחור סולק, ומשכך, על הישיבה להחזיר את יתרת התשלום לאב.

כיום כל מוסד אקדמי מגן על עצמו מפני ביטולי קורסים כאלו ואחרים, אך מעיון בפסיקה האזרחית רואים פסקי דין של בתי המשפט לתביעות קטנות שתקנות הגנת הצרכן (ביטול עסקה) אינן מהוות מחסום הרמטי בפני אפשרות של ביטול קורס לאחר תחילתו ובתי המשפט התחשבו בתלמיד והעמידו את התשלומים על חצי ואף על פחות מכך על אף התקנון הברור שהתלמיד חתם עליו.

בברכת התורה יגאל אלון ס"ט.

שרי המאה ה-17

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי רפאל אַנקוּה

רבי רפאל אַנקוּה זצ"ל, המכונה בשם "המלאך רפאל". נולד בסֶלָה ביום ב' לחודש טבת שנת תר"ח (1848) לאביו רבי מרדכי, ולאמו הצדקת מרת בייֶדָה בת רבי רפאל בִּיבֶּאס. ביום השמיני כשנימול, נקרא בשם רפאל כשם סבו. לימים, נודע לתלמיד חכם מופלג, רופא ופילוסוף.

את שם המשפחה אנו מוצאים בצורות שונות: אֶלְנָקְאָה, אֶלְנָקְאָה אַנקוּה ואל-נקוּה. סדר בו רשומים הצירופים אינו מקרי, הוא יכול להיות לרמז לתהליך שחל ברבות השנים.

ידוע שבספרד בה ישבה גלות יהודה מחורבן בית שני, נשלטה תקופת מה ע"י שלטון ערבי שהשפיע עליה מבחינה לשונית ותרבותית. בשפה הערבית. כאשר ה"א הידיעה הערבית – אל, לפני אותיות מסוימות, תישמט הלמד וכן התקבלה הצורה א-נְקוּה במקום אלנקוה. כמו-כן ה-ו"ו בערבית כמו בעברית בהיגוי נכון נהגית כ-W הלועזית.

רבי רפאל נולד לשתי משפחות מיוחסות מצאצאי המגורשים: משפחת אביו רבי מרדכי – משפחת אַנקוּה מטוילדו. משפחת אמו – משפחת בִּיבֶּאס ממגורשי קֶסְטִילָה. את תורתו קיבל מרבי יששכר אֶסְרָף בעירו סֶלָה. ומקטנותו נתגלה כעילוי ויכול ללמוד לבדו. רבי יששכר עמד, מיד, על כישרונותיו הברוכים של תלמידו הצעיר, חריפות שכל לצד מידות אצילות, תפיסה מהירה, התמדה ושקידה בלימוד התורה, זיכרון מופלא ופיקחות רבה. בעקבות עלייתו של הרב אסרף לארץ ישראל בשנת 1879, מונה רבי רפאל לדיין של בית הדין הרבני בסלא והיה אחראי להקמתה של ישיבה בעיר. בזכות למדנותו ופסיקותיו, שמו זכה להוקרה ברחבי קהילות יהודי מרוקו. בתפקידו זה נעשה רבי רפאל לתל-תלפיות, שימעה הגיע למרחוק ושאלות בענייני הלכה הופנו אליו דבר יום ביומו מכל רחבי-מרוקו ואף מחוץ לגבולות מדינתו: מירושלים, מברזל, מקאקאקאס, מג'ברלטר ועוד. הוא ענה לכלם פעם בארוכה ופעם בקצרה, כפי מידת הפנאי שעמד לרשותו.

פעם תהיתם למה המון בקרב יהודי מרוקו הם דוברי צרפתית? ובכן, בימיו היה השלטון הצרפתי שליט במרוקו, כי בשנת 1912 קיבלה מרוקו את חסותה של צרפת, והמושלים בפועל היו הצרפתים כשבראשם עמד מְרִישֶׁל לְיוֹטִי, שהחליט שיש להקים מוסד של רב ראשי במדינה, כדי שייצג את היהודים. מועצת רבנים המליצה על רבי רפאל אַנקוּה לתפקיד, אך הוא מצדו כששמע על הבשורה הצטנע והתעקש שיש רבנים גדולים ממנו במרוקו כגון הדיין הרב משה אבן דנאן מפאס ואחרים. לאחר התייעצות עם הרבנים עליהם הוא המליץ, הוחלט שיתמנה לבסוף לתפקיד, וכך בשנת 1918 נהפך לראשון להתמנות לרב הראשי של יהדות מרוקו, וכן לראשות בית הדין הרבני ברבאט הבירה בשנת 1929 הוא קיבל מהממשל הצרפתי את עיטור לגיון הכבוד. כמו כן עמד בקשר עם כמה רבנים בני דורו כגון רבי דוד צבאח.

המרפ"א (המלאך רפאל אַנקוּה): כינוי זה נמצא בספר "תבואות שמש" לרבי שלום מֶשֶׁ אֶש צֻקוֹל, וכן בשו"ת "עמק יהושע" לרבי יהושע קֶמֶן זצ"ל, המזכירים את רבינו פעמים רבות בספריהם. כי בתורתו ובמראהו היה הרב הדומה למלאך ה' צבאות, כמלאך רפאל שנשלח להביא מרפא לחולי הגוף והנפש, כך ריפא רבי רפאל את חולי קהילתו, בהשרותו ביטחון, אמונה ואור בקרב עמו, כך זכות עיניו, תואר מראהו, אצילותו ותואר קומתו, הביאו לכך שהכל העריצוהו ושתו בצמא את תוכחותיו ותורתו.

חיבוריו: רבי רפאל חיבר מספר רב של ספרים הלכתיים וזכה לשם של מלומד גדול במרוקו ומחוצה לה. ואלו הם. קרני רא"ם. פעמוני זהב חלק א-ב. תועפות רא"ם חלק א-ב. חידושי רא"ם.

הרב אַנקוּה נפטר ב-3 באוגוסט 1935 בגיל 87. בהלווייתו שנערכה למחרת נכחו עד 50,000 משתתפים, כולל נציגים צרפתיים ומוסלמים בכירים ומשלחות יהודיות מכל רחבי מרוקו. לאחר פטירתו ולאורך השנים חוברו לזכרו פיוטים ושירים רבים. מספר רחובות קרויים על שמו בערי ישראל.

ב-24 ביוני 2024, ממש אמצע השנה הנוכחית, י"ח בסיוון תשפ"ד, נחנך רחוב על שמו בשכונת הר חוצבים שבירושלים, בטקס שהתקיים במעמד ראש העיר, משה ליאון, במעמד צאצאיו ובהנחיית משה שטרן.

ויהי פקץ - אור בתוך החושך

בפרשת השבוע, פרעה חולם חלום שמטלטל אותו אך שוכח את הפרטים וזה גורם לו לחפש מישהו שיספר לו מה החלום וגם יפתור אותו. שר המשקים נזכר ביוסף הצדיק, שנמצא באותו זמן בתחתית המדרגה כאסיר, ומספר לפרעה שכמובן מצווה להביאו אליו. בין רגע, הוא עובר מהמקום הנמוך ביותר של עבד אסיר, אל הרום והפסגה - משנה למלך מצרים, אדם שכל הארץ כפופה לו. המהפך הדרמטי הזה מזמין אותנו להתבונן במסר העמוק שהוא נושא - מסר שיש בו נקודה יסודית מאוד וגם גאולה גדולה.

גלות הדעת מול גאולתה

מה היה ה"מינד סט" - הלך הרוח של יוסף הצדיק? כתוב שהיה שם שמים שגור על פיו, אם ירצה ה', בעזרת ה' וכך היה נושא חן בעיני כל רואיו תמיד. יוסף שחי את תפיסת הגאולה בייסוריו יכול להיות שמח כל הזמן, יכול לראות את הגאולה בפתח וממילא יכול להתכונן אליה כל העת. לפיכך נשאר ראוי ומוכן למלכות ומיד כשנסתיים התיקון - וירצוהו מן הבור. מיד מגיעה גאולתו ללא עיכוב כלל. המהלך הזה במחשבת ישראל נקרא מהלך גאולת הדעת, וכך במקום להיות במקום קורבני, נשלט ומאזים של מה יהיה, הופך האדם להיות יוצר מציאות חיו כמלאת שמחה ומלאת גאולה וחרות אף בתוך הגלות. ועם זה ניתן להגיע לגבהים של יכולות וחן בעיני היושב בשמים, וממילא גם למטה פה בארץ. וזה היסוד שמחזיק אותנו. אנחנו מכירים אותו והוא מלווה אותנו ממש מהגן "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח". שירת האמונה ליוותה את אבותינו ואמותינו בכל הדורות. ליוותה את קדושי כל הדורות בדרכם האחרונה. ונשאלת השאלה - מדוע האמונה הזו היא יסוד כה מרכזי באמונה היהודית? מדוע היא נחשבת לאחד מ"ג עיקרי האמונה?

קץ שם לחושך

המפרשים מבארים שהעיקר הזה טומן בחובו הבנה יסודית באמונת ההשגחה: "קץ שמת לחושך". לכל חושך יש קץ - סוף, דד ליון. כל קושי, כל ייסורים, כל הסתר פנים, הם מדודים וקצובים גם בכמות גם במשך ובעוצמה. ברגע שהאדם משלים את התהליך - החושך חולף מגיעה הגאולה. לכל אחד יש מהלך בשמים שהוא מסלול חיו לטובת תכלית ירידתו לעולם. ובמהלך שלו הוא צריך לעבור כל מיני דברים, אך הראיה הזו שזה לתכלית הטובה ומתוך רחמי ה' ואהבתו נותנת את הכוח להבין אינני נתונה לחסדי הגורל או לגזרה שנכפתה עלי אלא אני מונהגת בהשגחה מדויקת ואוהבת. "יפול מצידך אלף ורובה מימינך אליך לא ייגש" את מושגחת, אצל הקב"ה יש אפס טעויות, את יכולה להיות רגועה, אם זה לא לטובתך הנצחית ולתכלית ביאתך לעולם - זה לא יקרה.

לאורך ההיסטוריה

מצאנו מקומות נוספים בהיסטוריה של עמ"י שתפיסה זו שהקושי הוא זמני ועומד להסתיים כמנוע לגאולה: למשל גאולת מצרים הייתה בזכותן של אותן נשים צדקניות שראו במהלך כל הגלות, הייסורים וצער השעבוד את זה שהכול זמני וכבר נגאלים והיו משמחות את בעליהן למרות העול של עבודת הפרד. וכך "בראו" לעצמן משקפי תודעה של גאולה, הן גם אלו שידעו שיצטרכו בעתיד לומר שירת תודה על הגאולה ונשאו איתן תופים ומחולות להודות לה' על הניסים.

המלחמה בדור אחרון

נמצאים אנו בעיצומה של מלחמת סוף הגלות - עקבתא דמשיחא של עמ"י. גם בהתמודדויות האישיות של כל יחיד בפני עצמו בכלל התחומים כמו בריאות, פרנסה, חינוך הילדים, שלום הבית ועוד וגם בהתמודדויות הלאומיות עם שנאת עשוי ישמעאל שסביבנו. כוחותינו מדולדלים ועייפים לאחר 2000 שנות גלות, צדיקים שבכל הדורות עמלו לגאול השלמה ולא זכו לה, ומה יאמרו אוזבי הקיר שכמונו? אלא שהם פעלו את כל העבודה ואנו נותרה לנו מכסת הייסורים האחרונה בדרך אל הגאולה שכמעט כבר כאן. נותר לנו להמשיך ולדבוק באותו הלך הרוח שרואה את הגאולה כבר כאן ואת כל המהלכים סביבנו כמהלכי גאולה וישועה וכך נזכה לקרב להתקרב בעצמנו והכל מתוך שמחה בע"ה. בימים קדושים אלו בעת רצון של הדלקת הנרות נישא עיניים למרומים נתפלל ונייחל לשוב ישראל לגבולם, לשובם של כל הבנים הבייתה מי שברוחניות ומי שבגשמיות, מי שבחזית ומי שבעורף, מי שבשבי ומי שבצער וייסורים, על כולם - נתפלל לשובם בריאים ושלמים בגוף ובנפש ועל הגאולה.

המשימה השבועית

האימון בנושא זה הוא יומיומי כיון שנוגע לעיקרי האמונה. האמון שנוצר בעקבותיו במערכת היחסים בין האדם לבוראו הוא שפע עצום. שלוקח את היהודי למקום הרבה יותר נינוח ושליו בהתמודדויותיו הפרטיות. בשבוע מלא האור שלפנינו - נאמן את עצמנו לקחת רגעים של קושי, ולומר לקב"ה אתה מנהיג אותי אתה הובלת את זה ואני יודעת שזה באהבה אמיתית וברחמים עלי, בהשגחה מדוקדקת והכול משפע טובך עלי, הכול כל כך מתוק וטוב, תודה אבא, תמשיך להנהיג אותי ברחמיך הבלתי מוגבלים.

שבת שלום מלאה בשלום ושלום ישראלי (אנחנו לא רוצים לזכור ישראל, אמן!!!)

איאלה דפן

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים